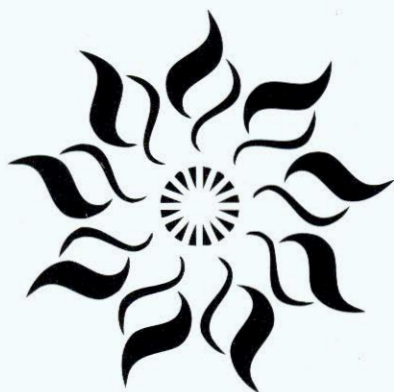

Декларация за световен етос

**Парламент
на световните
религии**

4 септември
1993
Чикаго, САЩ

Въведение

Текстът, обозначен като „Въведение“, е изработен въз основа на приетата в Тюбинген същинска декларация (по-долу озаглавена „Принципи“) от редакционен комитет на „Съвета“ на Парламента на световните религии в Чикаго. Задачата му е да предложи за публицитични цели сбито резюме на декларацията.

Светът се намира в своеобразна агония. Тази агония е толкова всеобхватна и така ни притиска отвсякъде, че се чувстваме провокирани да назовем формите на нейното проявление, за да може дълбочината на нашата тревога да придобие по-отчетлив израз.

Мирът все повече ни убява – планетата ще бъде разрушена – съседите живеят в страх един от друг – мъжете и жените са се отчуждили помежду си – умират деца!

Това е ужасяващо!

Ние осъждаме злоупотребата с екосистемата на нашата Земя.

Ние осъждаме бедността, която задушаваша шансовете за живот; гладът, който отслабва човешкото тяло; икономическите неравенства, които заплашват толкова много семейства с разорение.

Ние осъждаме липсата на социален баланс в рамките на нациите; пренебрегването на справедливостта, което води гражданите към гибел; анархията, която се разпространява в нашите общности; и безмислената смърт на деца, причинена от насилие. Особено силю осъждаме агресията и омразата в името на религията.

Тази агония не трябва да продължава.

Не трябва да продължава, защото вече съществува основата за един етос. Този етос предлага възможността за по-добър индивидуален и глобален порядък и отвежда хората далеч от отчаянието, а обещаватото – далеч от хаоса.

Ние сме жени и мъже, които изповядват повелите и практиките на световните религии:

Ние твърдим, че в ученията на религиите съществува общ набор от основни ценности и че тези ценности изграждат базата за един световен етос.

Ние твърдим, че тази истина е вече призната, но трябва да бъде преживяна със сърце и дело.

Ние твърдим, че съществува една неотменима и безусловна норма за всички сфери на живота, за семействата и общностите, за расите, нациите и религиите. Съществуват извечни ръководни правила за човешкото поведение, които могат да бъдат открити в ученията на религиите и които са условие за един устойчив световен ред.

Ние декларираме:

Ние всички сме зависими един от друг. Всеки един от нас зависи от благополучието на цялото. Ето защо проявяваме уважение към съвкупността от живи същества –

хора, животни и растения, и се грижим за запазването на земята, въздуха, водата и почвата.

Ние носим индивидуална отговорност за всичко онова, което правим. Всички наши решения, действия, както и неизпълнени задължения имат своите последици. Ние трябва да се отнасяме към другите така, както искаме да се отнасят към нас. Задължаваме се да уважаваме живота и достойнството, индивидуалността и различията, така че всяка личност да получава човешко отношение – и при това без изключение. Ние трябва да се стараем да търпим и да приемаме. Трябва да бъдем способни да прощаваме, като се учим от миналото, но да не допускаме самите ние да станем затворници на спомена, който носи омраза. Като отворим сърцата си един към друг, ще трябва да заровим дълбоко тесногърдите ни спорове по въпроса за световната общност и така да създаваме една култура на солидарността и взаимната обвързаност.

Ние разглеждаме човечеството като наше семейство. Трябва да се стремим да сме дружелюбни и великодушни. Не би трябвало да живеем само за себе си, в много по-голяма степен трябва да служим на другите и никога да не забравяме децата, възрастните, бедните, страдащите, инвалидите, бежанците и самотните хора. Никой не бива да бъде разглеждан или третиран като вражданин от по-долно съсловие или по какъвто и да е начин експлоатиран. Между мъжа и жената следва да има равноправно партньорство. Ние не би трябвало да допускаме сексуалност, лишена от морал.

Трябва да оставим зад себе си всички форми на господство или на злоупотреба.

Ние се задължаваме да изградим една култура на ненасилие, уважение, справедливост и мир. Няма да потискаме други хора, няма да ги нараняваме, измъчваме или убиваме и ще се откажем от насилието като средство за изглаждане на различията.

Ние трябва да се стремим към справедлив социален и икономически ред, в който всеки получава равен шанс да използва всичките си възможности като човек. Ние трябва да говорим истинно, а така също да проявяваме съчувствие, като се отнасяме към всички по почтен начин и избягваме предразсъдъците и омразата. Не трябва да оgrabваме другите. Трябва в много по-голяма степен да преодолеем господството на жаждата за власт, престиж, пари и консумация, за да създадем един справедлив и мирен свят.

Земята не може да бъде променена към по-добро, ако най-напред не се промени съзнанието на отделния човек. Обещаваме да разширим нашата способност за възприемане, като дисциплинираме духа си чрез медитация, молитва или положително мислене. Без риск и без готовност за саможертва не може да се случи никаква съществена промяна в нашата ситуация. Ето защо се задължаваме да изградим този световен етос, да постигнем разбираемост помежду си и социално поносими, изискващи мир и щадящи природата форми на живот.

Ние приканваме всички хора – независимо дали са религиозни или не – да направят същото.

Принципите на един световен етос

Нашият свят преминава през *фундаментална криза*: криза на световната икономика, на световната екология, на световната политика. Навсякъде със съжаление се установява липсата на глобална визия, заплашителното натрупване на нерешени проблеми, политическото парализиране, самото посредствено политическо ръководство, което няма никаква проицателност и предвидливост и като цяло има прекалено слабо съзнание за общото благо. Твърде много стари отговори на новите предизвикателства.

Стотици милиони хора на нашата планета все повече страдат от безработица, бедност, глад или заради разбити семейства. Отново изчезна надеждата за дълготраен мир между народите. Напрежението между половете и между поколенията достига обезпокоителна степен. Деца умират, те убиват и биват убивани. Все повече държави са разтърсени от случаи на корупция в политиката и икономиката. Мирният съвместен живот в нашите градове става все по-труден заради социални, расови и етнически конфликти, заради злоупотреба с наркотици, организирана престъпност, дори анархия. Често дори съседи живеят в страх. Нашата планета бива безогледно ограбвана, както никога досега. Заплашва ни катастрофа на екологичната система.

Отново и отново наблюдаваме как на не малко места в този свят водачи и привърженици на *религиите* разпалват агресия, фанатизъм, омраза и враждебност към другите, та дори вдъхновяват и легитимират сблъсъци, при които се използва насилие и се лее кръв. С религията често се злоупотребява за чисто властово-политически цели, като се стига дори до война. Това ни изпълва с отвращение.

Ние осъждаме всички тези характеристики на нашето време и декларираме, че те не трябва повече да съществуват. Вече има един *етос*, който може да се бори с посоченото, водещо до гибел глобално развитие. Този етос наистина не дава директни решения за всички тези огромни световни проблеми, а дава морална основа за по-добър индивидуален и глобален порядък – една *визия*, която може да спаси жените и мъжете от отчаянието и употребата на сила, а обществото – от хаоса.

Ние сме мъже и жени, които изповядваме заповедите и обичаите на световните религии. Ние потвърждаваме, че вече съществува консенсус между религиите, който може да създаде основата за световен етос – минимален *основен консенсус* по отношение на свързващите ни *ценности*, непоклатимите *критерии* и моралните *основоположения*.

I. Няма нов световен ред без световен етос

Ние, мъжете и жените от различни религии и региони на тази земя, се обръщаме към всички хора – религиозни и нерелигиозни. Ние искаме да дадем израз на нашето общо убеждение:

- *Всички ние носим отговорност за един по-добър световен ред.*

- Абсолютно се налага необходимостта от ангажирането ни с човешките права, свободата, справедливостта, мира и запазването на земята.

- Нашите твърде различни религиозни и културни традиции не трябва да ни попречат активно да се застъпим, всички заедно, за повече човечност и да се обявим срещу всички форми на безчовечност.

- Изразените в тази декларация принципи могат да бъдат споделени от всички хора с етически убеждения, независимо дали те са религиозно обосновани или не.

- Ние обаче, *като религиозно ориентирани и ориентирани към духа хора*, които изграждат своя живот върху една Последна Действителност и от нея черпят духовна сила и надежда, с упование в нея, в молитва или медитация, с думи или в мълчание, имаме съвсем определен дълг за благополучието на цялото човечество и съвсем определена грижа за планетата Земя. Ние не смятаме себе си за по-добри от останалите хора, но се уповаваме на това, че

древната мъдрост на нашите религии ще може да ни показва пътя и за в бъдеще.

След двете световни войни и след края на Студената война, след провала на фашизма и нацизма и след краха на комунизма и колониализма човечеството е навлязло в нова фаза от своята история. Днес то притежава достатъчно икономически, културни и духовни ресурси, за да достигне по-добър световен ред. Все пак обаче стари и нови *етнически, национални, социални, икономически и религиозни напрежения* застрашават мирното изграждане на един по-добър свят. Нашата епоха преживя по-голям научен и технически напредък, отколкото която и да е друга. Въпреки това обаче ние пак се сблъскваме с факта, че в световен план бедността, гладът, детската смъртност, безработицата, обедняването и разрушаването на природата не са намалели, а напротив, са се увеличили. Много народи са застрашени от икономически фалит, социален разпад, политическо маргинализиране, екологична катастрофа и национална катастрофа.

При едно толкова драматично световно положение човечеството се нуждае не само от политически програми и действия. То има нужда от *визия за мирно съвместно съществуване* между народите, между етническите и етическите групи и между религиите, които да имат обща отговорност за нашата планета Земя. Една визия се основава

върху надежди, цели, идеали и критерии. Те обаче са се загубили за много хора по целия свят. Но все пак ние сме убедени: Въпреки злоупотребата с тях и въпреки честите исторически грешки, тъкмо религиите носят отговорността за това, подобри надежди, цели, идеали и критерии да бъдат основани и да се поддържат будни и живи. Това важи особено много за модерните държави: необходими са гаранции за свободата на съвестта и свободата на религията, но те не заместват свързващите ни ценности, убеждения и норми, които са в сила за всички хора, независимо от техния социален произход, от пола им, от цвета на кожата, от езика или от религията им.

Ние сме убедени във фундаменталното единство на цялото човешко семейство на нашата планета Земя. Ето защо нека си спомним Общата декларация за правата на човека на Обединените нации от 1948 г. Това, което тя тържествено провъзгласяваше на равнището на *правото*, ние искаме днес да утвърдим и задълбочим по отношение на *етоса*: пълната реализация на неприкосновеността на човешката личност, на свободата, на принципното равенство между всички хора, на необходимата солидарност и на взаимозависимостта на всички хора един от друг.

Въз основа на личния ни житейски опит и на изпълнената със зат-

руднения история на нашата планета ние научихме:

- че само със закони, разпоредби и конвенции не може да се създаде по-добър световен ред или той да бъде насилно наложен;

- че осъществяването на мира, справедливостта и запазването на Земята зависи от разбирането и готовността на хората да придат валидност на правото;

- че разбирането за правото и свободата предпоставя съзнание за отговорност и задължения и по тази причина трябва да засегне умовете и сърцата на хората;

- че право без нравственост не може да съществува дълго и ето защо *не ще може да съществува нов световен ред без световен етос*.

Под *световен етос* не разбираме нито нова световна идеология, нито *единна световна религия* отвъд всички съществуващи религии, нито пък господството на една религия над всички останали. Под световен етос разбираме *основен консенсус по отношение на съществуващите и свързващи ни ценности, на непоклатимите критерии и личностните основни принципи*. Без основен консенсус по отношение на етоса всяка общност рано или късно бива заплашена от хаос или диктатура, а отделните хора – от отчаяние.

II. Основно изискване: Всеки човек заслужава човешко отношение

Всички заедно ние сме ограничени и несъвършени хора със свои собствени граници и недостатъци. Ние сме познали действителността на злото. Тъкмо затова обаче се чувствваме задължени, заради благомото на човечеството, да се изкажем в полза на онова, което представлява основният елемент на един общ етос за човечеството – както за отделния човек, така и за общностите и организациите, както за държавите, така и за самите религии. Защото ние се уповаваме на това: нашите, често дори хилядолетни религиозни и етически традиции съдържат достатъчно елементи от един етос, които са разбираеми и живи за *Всички хора с добра воля*, независимо дали са религиозни или не.

При това за нас е ясно: нашите различни религиозни и етически традиции често обосновават по различен начин какво е от полза за човека и какво носи вреда за него, какво е правилно и какво неправилно, какво е добро и какво е зло. Ние не искаме да заличим или да игнорираме дълбоките различия между отделните религии. Но те не трябва да ни пречат публично да заявим *какво сега е вече общо за нас* и какъв е нашият дълг въз основа на собствените ни религиозни или етически принципи.

За нас е ясно: религиите не могат да разрешат екологичните, икономическите, политическите и со-

циалните проблеми на тази земя. Но те могат да постигнат онова, което очевидно е непостижимо за икономическите планове, политическите програми или правните регулации: вътрешната нагласа да се промени целият манталитет, *да се промени „сърцето“ на човека* и да се насочи той към „обрат“ и от един погрешен път да тръгне към нова житейска нагласа. Човечеството със сигурност се нуждае от социални и екологични реформи, но не толкова то се нуждае от *духовно обновление*. Като религиозно и духовно ориентирани хора, ние сме особено ангажирани с това – със съзнанието, че тъкмо духовните сили на религиите са тези, които дават на хората едно фундаментално упование в техния живот, смислов хоризонт, последен критерий и духовна родина. Разбира се, религиите могат правдоподобно да правят това само тогава, когато са победили конфликтите, чиито извори са самите те, когато ограничат едни спрямо други надменността, недоверието, предрасъдъците и като цяло, предрасъдъците за врага, и проявят уважение към традициите, светилищата, празниците и нравите на всички друговеци.

Всички ние знаем: както преди, така и сега навсякъде по света *към хората се проявява нечовешко отношение*. На тях им са отнети житейските шансове и тяхната сво-

бода, погазени са човешките им права, не се уважава човешкото им достойнство. Но властта не е равна на правото! Като имаме предвид тази липса на човешчина, нашите религиозни и етически убеждения изискват: *Всеки човек заслужава човешко отношение!*

Това означава: всеки човек – без оглед на възраст, пол, раса, цвят на кожата, физически и духовни способности, език, религия, политически светоглед, националност или социален произход – притежава неотнимаемо и неприкосновено *достойнство*. Всички, както отделният човек, така и държавата, по тази причина са длъжни да уважават това достойнство и да гарантират неговото действително запазване. В икономиката, политиката и медиите, в изследователските институти и промишлените предприятия човек винаги трябва да бъде правен субект и цел, а не просто средство, не обект на комерсиализация и индустриализация. Никои не се намира „отвъд доброто и злото“: нито един човек и нито една социална прослойка, никоя влиятелна група по интереси и никоя силна корпорация, никой полицейски апарат, никоя армия и също така никоя държава. Напротив: като същество, надарено с разум и съвест, всеки човек е длъжен да се държи наистина човешки, а не нечовешки, *да прави добро и да се откаже от злото!*

Нашата Декларация ще изясни какво конкретно означава това. Като имаме предвид новия световен ред, ние искаме да припомним непокланитимите, абсолютни етически

норми. За хората те трябва да бъдат не окови и вериги, а помощ и опора, за да могат наново да намерят и осъществят житейската перспектива и житейските ценности, да запазят живота и смисъла на живота.

Има един принцип, златно правило, който съществува от хилядолетия и се е запазил в много религиозни и етически традиции на човечеството: *каквото не искаш да правят спрямо теб, не го причинявай на никого*. Или с положителен знак: *каквото искаш да правят спрямо теб, прави и ти това спрямо другите!* Това трябва да бъде непокланитимата и задължителна норма за всички сфери на живота, за семейството и общностите, за расите, нациите и религиите.

Егоизмите от всякакъв род – всяко себелюбие, било то индивидуално или колективно, във формата на класово мислене, расизъм, национализъм или сексизъм – са осъдителни. Ние ги осъждаме, тъй като те пречат на човек да бъде истински. Самоопределението и самоосъществяването са напълно легитимни, когато не се отделят от отговорността за самия себе си и отговорността за света, от отговорността за ближните и за планетата Земя.

Този принцип включва напълно конкретни критерии, към които ние, хората, трябва да се придържаме. От него следват *четири всеобхватни древни ръководни линии*, които се появяват в повечето религии на този свят.

III. Четири непоклатими заповеди

1. Ангажиране с културата на ненасилието и страхопочитанието пред всяко живо същество

Безброй хора от всички региони и религии се стремят към живот, който не се определя от егоизма, а от ангажираността с ближните и околната среда. И въпреки това в днешния свят съществува безкрайно много омраза, завист, ревност и насилие; не само между отделните хора, но и между социалните и етническите групи, между класите и расите, нациите и религиите. Употребата на сила, търговията с наркотици и организираната престъпност, снабдена често с най-новите технически възможности, са достигнали глобални размери. На много места все още се управлява с терор „отгоре“; диктаторите проявяват насилие спрямо своите собствени народи, а институционалното насилие е широко разпространено. Дори в страните, където има закон за защита на индивидуалните свободи, затворниците биват измъчвани, хората осакатявани, а заложниците убивани.

А От големите и стари религиозни и етически традиции на човечеството, ние възприемаме заповедта: *Не трябва да убиваш!* Или с положителен знак: *Имай страхопочитание пред живота!* Значи да си спомним отново за последствията от тази древна заповед: Всеки човек

има право на живот, на ненакърненост на тялото и на свободно разгръщане на своята личност, доколкото не нарушава правата на другите. Никой човек няма право да измъчва друг човек физически или психически, нито пък да наранява или убива. И никой народ, никоя държава, никоя раса и никоя религия няма правото да дискриминира различно малцинство или малцинство с друга вяра, да го „прочиства“, да го прогонва или пък ликвидира.

Б. Наистина, там, където има хора, ще има и конфликти. Подобни конфликти обаче по принцип трябва да се решават без употребата на сила, в рамките на правовия ред. Това важи както за отделните хора, така и за държавите. Тъкмо притежаващите политическа власт са призвани да се придържат към правовия ред и да се застъпват за мирни, по възможност невключващи употреба на сила решения. Те трябва да се ангажират с един международен мирен ред, който от своя страна се нуждае да бъде защитаван и опазван от насилниците. Взоръжаването е погрешен път, а разоръжаването е повеля на нашето време. Никой не бива да се заблуждава: човечеството няма да оцелее без световен мир!

В. Ето защо още като малки в семейството и в училището хората би трябвало да научат, че силата не е никакво средство в спора с другите. Само така може да се създаде една *култура на неупотребата на сила*.

Г. Човешката личност е безкрайно ценна и тя безусловно трябва да бъде защитавана. Но също така заслужава закрила, опазване и грижа и *животът на животните и растенията*, които заедно с нас обитават тази планета. Неограничената от нищо експлоатация на природните ресурси, безогледното разрушаване на биосферата и милитаризирането на космоса са престъпление. Като хора – имайки предвид именно бъдещите поколения – ние носим особена отговорност за планетата Земя и за космоса, за въздуха, водата и почвата. Всички *ние* сме *преплетени помежду си* в този

космос и сме зависими един от друг. Всеки един от нас зависи от благополучието на цялото. Затова е в сила следното: не трябва да се пропагандира господството на човека над природата и космоса, а да се култивира обединението с природата и космоса.

Д. Да бъдеш истински човек в духа на нашите големи религиозни и етически традиции, означава да бъдеш загрижен и готов за помощ, и то както в частния, така и в публичния живот. Никога не трябва да бъдем безогледни и брутални. Всеки народ трябва да се отнася към друг народ, както и всяка раса към друга раса и всяка религия към друга религия с толерантност, уважение и дори с голямо уважение. Малцинствата – от расов, етнически или религиозен вид – се нуждаят от нашата защита и от нашата подкрепа.

2. Ангажиране с културата на солидарността и справедливия икономически регрес

Безброй хора от всички региони и религии се стремят към солидарност един към друг и към живот в труд и професионална реализация. И въпреки това в днешния свят съществува безкрайно много глад, бедност и нищета. Вина за това носи не само отделният човек. Виновни за това често са и несправедливите обществени структури: милиони хора са без работа. Милиони са

експлоатирани поради зле платената си работа, изгласкани са на периферията на обществото и ограбени откъм жизнени шансове. В много страни са чудовищни разликите между бедните и богатите, между притежаващите власт и лишените от власт. В един свят, в който както необузданият капитализъм, така и тоталитарният гържавен социализъм са подкопали и разрушили мно-

го етически и духовни ценности, жаждата за печалба се разпространява без оглед на границите, а алчността – без да бъде спирана от нищо, но заедно с тях се разпространява и една материалистична претенция, която непрекъснато изисква все повече и повече от гържавата, без самата тя да се задължава да дава все повече и повече. Не само в развиващите се страни, но и в индустриалните страни корупцията се е превърнала в тумор за обществото.

А. От големите и стари религиозни и етически традиции на човечеството, ние възприемаме заповедта: *Не трябва да крадеш!* Или с положителен знак: *Постъпвай справедливо и почитено!* Отново си спомняме за последиците от тази древна заповед: никой човек няма право да краде от друг човек – в каквато и форма да е – или да посяга на неговото имущество или на това на общността. Но и обратното, никой човек няма право да използва своето имущество, без да се съобразява с нуждите на обществото и на Земята.

Б. Където цари бедност, там се настанява безпомощността и отчаянието, там, за да се оцелее, постоянно се краде. Където безогледно се събират власт и богатство, у оцетените и маргинализираните неизбежно се събуждат чувства на завист, ресентимент, та дори на смъртна омраза и на бунт. Това обаче води до един порочен кръг на насилие и контранасилие. Никой не бива да се заблуждава: няма свето-

вен мир без световна справедливост!

В. Ето защо още като малки в семейството и в училището хората би трябвало да научат, че собствеността, дори да е малка, задължава. Нейното използване трябва да служи същевременно и на благомото на всички в общността. Само така може да бъде построен *справедлив икономически ред*.

Г. И Все пак, ако е крайно неложително да се промени положението на милиардите най-бедни хора на тази планета, сред тях най-вече на жените и децата, то структурите на световната икономика трябва да станат по-справедливи. Индивидуалната благотворителност и отделните проекти за оказване на помощ не са достатъчни. Има нужда от участието на всички гържави и от авторитета на международните организации, за да се достигне до едно справедливо изравняване.

Кризата, настъпила вследствие на задлъжнялостта, и бедността на разпадналия се Втори и особено на Третия свят, трябва да намери решение, приемливо за всички страни. Със сигурност: конфликтите на интересите са неизбежни дори и в бъдеще. В развитите страни във всеки случай трябва да се прави разлика между необходимата консумация и онази, която не познава никакви граници, между социалното и несоциалното използване на собствеността, между оправданото и неоправданото употребяване на природните ресурси, между чисто капиталистическото и едно както социал-

но, така и екологично ориентирано стопанство. Развиващите се страни също се нуждаят от това да се развива националната им съвест.

Навсякъде обаче е в сила следното: където управляващите потискат управляваните, институциите потискат хората, а властта потиска правото, съпротивата – гори и да не употребява сила - е налице.

Д. Да бъдеш наистина човечен – в духа на нашите големи религиозни и етични традиции – това означава следното:

- Вместо да се злоупотребява с икономическата и политическа сила в безогледна борба за господство, тя трябва да се използва *в служба на хората*. Ние трябва да развиваме дух на състрадание към страда-

щите и да полагаме особени грижи за бедните, инвалидите, възрастните, бежанците и самотните.

- Вместо обвързаното само с жаждата за власт мислене и невъзпрепятстваната от нищо политика на силата в неизбежната конкуренция трябва да господства *взаимното уважение*, разумното споразумение между интересите, Волята за посредничество и за взаимно зачитане.

- Вместо неутолимата алчност за пари, престиж и консумация трябва отново да открием *сетиво за мярката и скромността!* Защото човекът, воден от алчността, загубва своята „душа“, своята свобода, своето спокойствие, вътрешния си мир и следователно всичко онова, което го прави човек.

3. Ангажиране с културата на толерантността и живот, изпълнен с правдивост

Безброй хора от всички региони и религии в наше време се стараят да водят живот, изпълнен с искреност и правдивост. И въпреки това в света днес има безкрайно много лъжа и измама, мошеничество и двуличие, идеология и гемагогия:

- Политиците и бизнесмените, които използват лъжи като средство на политиката и на успеха;

- Масмедияте, които вместо правдиво освещаване разпростра-

няват идеологическа пропаганда и вместо информация разпространяват дезинформация, които вместо вярност към истината преследват циничен търговски интерес;

- Учените и изследователите, които оставят себе си в ръцете на морално съмнителни идеологически или политически програми или на икономически групови интереси и оправдават изследвания, накарняващи основните нравствени ценности;

- Представителите на религии, които оценяват като непълноценни хората от другите религии и проповядват фанатизъм и нетолерантност вместо уважение, разбирателство и толерантност.

А От големите и стари религиозни и етически традиции на човечеството, ние възприемаме заповедта: *Не бива да лъжеш!* Или с положителен знак: *Говори и действай правдиво!* Следователно отново се замисляме за последиците от тази гревна заповед: нито един човек, институция, държава и църква или религиозна общност нямат правото да казват неистини на хората.

Б. Това важи най-вече:

- За *масмедииите*, чиято свобода да информират за откритата от тях истина с право е гарантирана и на които във всяко общество се пада ролята на пазач: те не стоят над морала, а се задължават да бъдат обективни и коректни спрямо човешкото достойнство, човешките права и основните ценности. Те нямат право да нарушават частния живот на хората, да изкривяват истината и да манипулират общественото мнение.

- За *изкуството, литературата и науката*, чиято художествена и академична свобода с право е гарантирана: те не са освободени от общите етически критерии, а трябва да служат на истината.

- За *политиците и политическите партии*: Когато те лъжат на-

рода в очите, когато имат вина за манипулирането на истината, за коруптираността или за безозедната политика на властта както във вътрешен, така и в международен план, те са изгубили достоверността и заслужават да изгубят своите постове и своите избиратели. Напротив, общественото мнение може да подкрепя онези политици, които се осмеляват да кажат истината на народа си по всяко време.

- И най-накрая, за *представителите на религиите*: когато подклаждат предразсъдъци, омраза и враждебност към другите религии, когато проповядват фанатизъм или дори инициират или легитимират религиозни войни, те заслужават да бъдат осъдени от хората и да загубят своите последователи.

Никой не се заблуждава: няма световна справедливост без правдивост и човечност!

В. Затова още като малки в семейството и в училището хората би трябвало да научат: *правдивост* в мисленето, думите и делата. Всеки човек има право на истина и правдивост. Всеки има право на необходимата информация и образование, за да може да взема основните решения за своя живот. Без една етическа основна ориентация, той, разбира се, не би могъл да различи същественото от несъщественото. В днешния всекидневен поток от информация етическите критерии ни оказват помощ, когато фактите са изопачени, интересите прикрити, тенденциите присвоени, а мненията абсолютизирани.

Г. Да бъдеш наистина човек в духа на нашите големи религиозни и етически традиции означава следното:

- Вместо да се подменя свободата с произвола, а плурализмът – с безразборността, да се *утвърждава значимостта на истината*;

- Вместо да се живее в непочтеност, престореност и опортюнистично нагаждане, да подкрепяме

духа на правдивостта дори и във всекидневните отношения между хората;

- Вместо да се разпространяват идеологическите или партийни полустини, с неподкупна правдивост да *търсим истината отново и отново*;

- Вместо да се прекланяме пред опортюнизма, да *служим на вече откритата истина с благонадеждност и постоянство*.

4. Ангажиране с културата на равноправието и партньорството между мъжа и жената

Във всички региони и религии безброй хора се стремят да водят живот, изпълнен с партньорство между мъжа и жената и с отговорно поведение в сферата на любовта, сексуалността и семейството. Въпреки това навсякъде по света съществуват осъдителни форми на патриархалност, на господство на единия пол над другия, на експлоатация на жените, на сексуална злоупотреба с деца, а така също и на принуждаване към проституция. Нерядко социалните различия на тази земя водят дотам, че най-вече жените, и дори децата от по-слабо развитите страни се чувстват принудени да започнат да проституират като средство в борбата за оцеляване.

А. От големите и стари религиозни и етически традиции на човечеството, ние възприемаме запо-

вета: *Не трябва да се занимаваш с разврат!* Или с положителен знак: *Уважавайте се и се обичайте един друг!* Отново се замисляме за последиците от тази древна заповед: нито един човек няма право да унижава другия, превръщайки го просто в обект на своята сексуалност, да го принуждава или държи в сексуална зависимост.

Б. Ние осъждаме сексуалната експлоатация и половата дискриминация като една от най-лошите форми на унижение на човека. И когато – макар и в името на някакво религиозно убеждение – се проповядва господството на единия пол над другия, толерира се сексуалната експлоатация и се покровителства проституцията или злоупотребата с деца, се създава възможност за възникване на съпротива. Никой не се заблуждава: няма истинска чове-

щина без съвместен живот като партньори!

В. Ето защо още като малки в семейството и училището хората би трябвало да научат, че по принцип сексуалността не е негативно-разрушителна или експлоататорска, а е творчески-оформяща сила. Тя има функцията да утвърждава живота и да създава общност и може да се разгръща само тогава, когато се преживява с отговорност за цялостта и на партньора.

Г. Връзката между мъжа и жената не би трябвало да се определя от някакво опекунство или експлоатация, а единствено от любовта, партньорството и благонадеждността. Човешката реализация не е идентична със сексуалното удоволствие. Сексуалността трябва да бъде израз и утвърждаване на една преживяна като партньорство любовна връзка.

Някои религиозни традиции познаят също и идеала за доброволния отказ от развитие на сексуалността. Доброволният отказ също може да бъде израз на идентичността и на изпълнеността със смисъл.

Д. Въпреки всички културни и религиозни различия обществената институция брак се отличава с любов, Вярност и трайност. Тя ще гарантира и трябва да гарантира сигурността на мъжете, жените и

децата и взаимната им подкрепа, а така също и да обезпечава техните права. Във всички страни и култури трябва да се работи усилено върху постигането на икономически и обществени отношения, които да осигурят достойното човешко съществуване на брака и семейството и преди всичко на възрастните хора. Децата имат право на образование. Нито родителите трябва да използват децата си, нито децата да използват родителите си; нещо повече, техните отношения трябва да са изпълнени с взаимно уважение, признание и грижа.

Е. Да бъдеш наистина човек в духа на нашите големи религиозни и етически традиции означава следното:

- Вместо патриархално господство или унижение, които са израз на сила и често предизвикват противодействие – взаимно уважение, разбирателство и *партньорство*;
- Вместо каквато и да е форма на сексуално желание за притежаване на другия или сексуална злоупотреба – взаимно зачитане, толерантност, готовност за помирение и *любов*.

На равнището на нациите и религиите може да се практикува само онова, което вече е преживяно в сферата на личните и семейни отношения.

Декларация за световен етос

Целият исторически опит показва следното: нашата земя не може да бъде променена, без да се достигне промяна на съзнанието на отделния човек и на общественоста. Това вече е станало ясно във връзка с въпроси като Войната и мира, икономиката или екологията, където през последните години бяха постигнати фундаментални промени. Те трябва да бъдат постигнати и с оглед на етоса! Всеки отделен човек притежава не само неприкосновено достойнство и законни права: той носи също така безспорна отговорност за това, което върши и не върши. Всички наши решения и постъпки, всички грешки и неуспехи имат своите последици. Специфичната задача на религиите е да поддържа будна тази отговорност, да я засилва и да я предава на бъдещите поколения. При това ние оставаме реалисти с оглед на постигнатото в този консенсус и настояваме да се съблюдва следното:

1. Трудно е да се постигне универсален консенсус по отношение на *редица оспорвани етически въпроси* (от биоетиката и сексуалната етика през етиката на медиите и етиката на науката до етиката на икономиката и държавата). Въпреки това обаче в духа на развитите тук общи основоположения следва да бъдат намерени съответните решения за досега оспорваните въпроси.

2. В много жизнено сфери вече се е пробудило едно ново съзнание за етическата отговорност. Ние приветстваме този факт, защото се изработват отговарящи на духа на времето *етични кодекси* за колкото се може повече *видове професии*, като например лекари, учени, бизнесмени, журналисти и политици, които предлагат по-конкретни директиви за най-актуалните въпроси на съответното професионално съсловие.

3. Преди всичко настояваме *отделните религиозни общности* да формулират свой изцяло *специфичен етос*: какво трябва да каже всяка религиозна традиция например за смисъла на живота и смъртта, за изтърпяването на страданието и за опрощаването на вината, за безкористната отпаденост и за необходимостта да се отказва, за състраданието и за радостта. Всичко това ще задълбочи, ще очертае и конкретизира вече доловимия тук световен етос.

В заключение, апелираме към всички жители на тази планета: нашата земя не може да бъде променена към нещо по-добро, без да се промени съзнанието на отделния човек. Ние пледираме за индивидуална и колективна промяна на съзнанието, за събуждането на нашите духовни сили посредством рефлексия, медитация, молитва и позитивно мислене и за това да настъпи *прелом в сърцата*. Заедно ние можем да пре-

местим планини! Без риск и готовност за саможертва не може да има съществена промяна на нашата ситуация! Ето защо се ангажираме с един общ световен етос: с едно по-добро взаимно разбиране, както и със социално поносими, действащи

В полза на мира и щадящи природата жизнени форми.

Ние приканваме Всички хора, независимо дали са религиозни или не, да направят същото!

© 1993, Council for a Parliament of the World Religions, Chicago; изготвено от Hans Küng и публикувано с коментари от: Piper Verlag (München), Continuum Publishing (New York), SCM Press (London), Arator Oy (Helsinki), Editorial Trotta (Madrid), Les Éditions du Cerf (Paris), Gün Yayincilik (Ankara), Bon-Books (Tokyo), Rizzoli Libri (Milano), The Amity Foundation (Nanjing-Hong Kong).

© Владимир Теохаров, *превод на български език*

© ИК „КК“, София, 2005 г.

ISBN 954-587-110-5

Литература за основно запознаване и за коментар:

Hans Küng, Projekt Weltethos (Piper, München 1990: Serie Piper 1959, München 1992) [бълг. изд.: Ханс Кюнг, *Проект за световен етос*, С., ИК „КК“, 2003].

Hans Küng – Karl-Josef Kuschel (Hg.), *Erklärung zum Weltethos. Die Deklaration des Parlamentes der Weltreligionen* (Serie Piper 1958, München 1993). [Ханс Кюнг – Карл-Йозеф Кучел (съст.), *Декларация за световен етос. Декларация на Парламента на световните религии*].

Това издание на Декларацията за световен етос бе осъществено благодарение на

Задачи на фондацията:

I. Провеждане и подпомагане на интеркултурното и интеррелигиозно изследване:

Тази цел се осъществява благодарение на изследването на основанията в рамките на теологията и науката за религията, в частност посредством изготвянето и подпомагането на научни публикации (книги, статии), спомагащи за разбирането между различните култури, религии и конфесии.

II. Стимулиране и провеждане на интеркултурна и интеррелигиозна възпитателна дейност:

Тази цел се осъществява най-вече чрез:

- Преподавателска и лекторска дейност, с цел разпространението на постигнатите изследователски резултати, най-вече идеите за един основен, общ за всички хора етос, за един световен етос – в общности, народни висши училища, академии, училища, университети, сдружения, партии и групи по интереси, както в национален, така и в международен план;
- Повишаване на квалификацията на проявяващите интерес посредством конференции, доклади, гостувания на лектори, семинари или уъркшопове, които

целят задълбочаването на тематиката, засягаща световния етос;

- Връзки с обществеността в служба на световния етос с помощта на медиите (статии във вестници, интервюта, радио- и телевизионни предавания).

III. Реализиране и подкрепа на необходимите за изследователската и възпитателна работа интеркултурни и интеррелигиозни контакти:

Тази цел се осъществява най-вече чрез

- Стимулиране и подпомагане на инициативи в сферата на обществото, политиката и културата, които са в интерес на разбирателството между народите (например „мерки за създаване на взаимно доверие“ между религиите);

- Подпомагане на контактите между хора от различни култури и религии (коловизиуми, пътувания с научна цел, конгреси);

- Разширяване на вече съществуващата мрежа от интеркултурни и интеррелигиозни връзки с цел подпомагането на един глобален етос;

- Създаване на достъп до важни документи и литература, с помощта на модерните комуникационни технологии.

Настоятелство Граф К. К. фон дер Грьобен
Проф. г-р Ханс Кюнг
Проф. г-р Карл-Йозеф Кушел
Администрация дипл. теолог Шефан Шлензог
Адрес Waldhäuser Strasse 23
D-72076 Тьубинген

Телефон 0 7071 62646
Факс 0 7071 610140
E-mail office@stiftung-weltethos.uni-tuebingen.de
Интернет адрес www.uni-tuebingen.de/stiftung-weltethos
Банкова сметка Deutsche Bank Tübingen
(BLZ 640 700 85)
Konto 12 12 620